

HORVÁTH CIPRIÁN

Nógrád megye
honfoglalás és kora Árpád-kori
temetői és sírleletei

HORVÁTH CIPRIÁN

NÓGRÁD MEGYE
HONFOGLALÁS ÉS KORA ÁRPÁD-KORI
TEMETŐI ÉS SÍRLELETEI

Kiegészítve Galgagyörk-Meleg-völgy, Penc-Tuszkulán,
Rád-Kishegy (Pest megye) és Perse-Bércz (Prša, Sl.) temetőivel

MAGYARORSZÁG HONFOGLALÁS KORI ÉS KORA ÁRPÁD-KORI SÍRLELETEI 11.

Sorozatszerkesztő:
Kovács László és Révész László

HORVÁTH CIPRIÁN
NÓGRÁD MEGYE
HONFOGLALÁS ÉS KORA ÁRPÁD-KORI
TEMETŐI ÉS SÍRLELETEI

**Kiegészítve Galgagyörk-Meleg-völgy, Penc-Tuszkulán,
Rád-Kishegy (Pest megye) és Perse-Bércz (Prša, Sl.) temetőivel**

Munkatárs:
SOÓS RITA

Szeged–Budapest
2019

Készült

NEMZETI KUTATÁSI, FEJLESZTÉSI
ÉS INNOVÁCIÓS HIVATAL

az NKFIH K 120575 sz. kutatási és az NKFIH K 129381. sz.
publikációs pályázatairól anyagi segítségével

Szerkesztő:
FELFÖLDI SZABOLCS

Lektorálta:
KOVÁCS LÁSZLÓ – RÉVÉSZ LÁSZLÓ

Technikai szerkesztő:
BERTÓK KRISZTINA – TÓTH CSABA

Táblaszerkesztő:
HORVÁTH CIPRIÁN

A rajzokat készítette:
OLGYAY ANNA – TÓTH ZOLTÁN

A rezümét fordította:
BÉKI BOGNÁR ESZTER

Borítóterv:
auri grafika

A borítón:
Karancslapujtó-Nyárvas-dűlő 1. sír
Nógrádsáp-Tatárka
Piliny-Flessig-gyűjtemény
Szalmatercs-Fehérló-dűlő

Tárgyfotók:
HORVÁTH CIPRIÁN

ISBN 978-963-9046-79-5 Ö
ISBN 978-963-306-531-0
ISSN 1219-7971

© Horváth Ciprián
© SZTE BTK Régészeti Tanszék
© MTA Bölcsészettudományi Kutatóközpont Régészeti Intézete
© Magyar Nemzeti Múzeum

Kiadta a Szegedi Tudományegyetem Régészeti Tanszéke,
az MTA Bölcsészettudományi Kutatóközpont Régészeti Intézete,
a Magyar Nemzeti Múzeum
és a Martin Opitz Kiadó

Nyomás és kötészet: Pauker Nyomdaipari Kft.

TARTALOMJEGYZÉK

BEVEZETÉS.....	11
KÖSZÖNETNYILVÁNÍTÁS	12
I. A TERMÉSZETFÖLDRAJZI KÖRNYEZET BEMUTATÁSA.....	13
II. NÓGRÁD MEGYE HONFOGLALÁS ÉS KORA ÁRPÁD-KORI TEMETŐINEK KUTATÁS- TÖRTÉNETE	15
III. NÓGRÁD MEGYE HONFOGLALÁS ÉS KORA ÁRPÁD-KORI TEMETŐI ÉS SÍRLELETEI – Kiegészítve Galgagyörk-Meleg-völgy, Penc-Tuszkulán, Rád-Kishegy (Pest megye) és Perse-Bércz (Prša, Sl.) temetőivel.....	19
1. Alsótold-Kereszti tábla	19
1.1. Leletkörülmények	19
1.2. Sírléírások	20
1.3. Értékelés.....	20
1.4. Irodalom.....	20
2. Balassagyarmat.....	21
2.1. Leletkörülmények	21
2.2. Leletleírások	21
2.3. Irodalom.....	21
3. Bátonyterenye-Hársashegy	22
3.1. Leletkörülmények	22
3.2. Sírléírás	23
3.3. Értékelés.....	23
3.4. Irodalom.....	23
4. Bercel-Bástya u. 29.	24
4.1. Leletkörülmények	24
4.2. Irodalom.....	24
5. Bér-Tsz major.....	25
5.1. Leletkörülmények	25
5.2. Sírléírás	26
5.3. Értékelés	26
5.4. Irodalom.....	26
6. Borsosberény-Petőfi út 203.	26
6.1. Leletkörülmények	26
6.2. Leletleírások	26
6.3. Értékelés.....	26
7. Cserháthaláp	27
7.1. Leletkörülmények.....	27
7.2. Leletleírások.....	27
7.3. Irodalom.....	27
8. Cserhátsurány-Halmok.....	28
8.1. Leletkörülmények	28
8.2. Sírléírások	29
8.3. Irodalom.....	29
9. Csesztve-Iskoladomb	30
9.1. Leletkörülmények	30
9.2. Sírléírások	30
9.3. Értékelés.....	30
9.4. Irodalom.....	30
10. Egyházasgerge-Sirmány	31
10.1. Leletkörülmények	31
10.2. Sírléírások	32
10.3. Értékelés	34
10.4. Irodalom.....	35

11. Ipolyvece-Görgei u.	35
11.1. Leletkörülmények.....	35
11.2. Sírleírások.....	35
12. Ipolyvece-Rákóczi út	36
12.1. Leletkörülmények.....	36
12.2. Leletleírások.....	37
12.3. Értékelés.....	37
12.4. Irodalom.....	37
13. Jobbágyi-Hermann Károly szőlője	37
13.1. Leletkörülmények.....	37
13.2. Leletleírások.....	37
13.3. Értékelés.....	39
13.4. Irodalom.....	39
14. Jobbágyi-Kavicsbánya	39
14.1. Leletkörülmények.....	39
14.2. Irodalom.....	39
15. Jobbágyi-Mátra u. 25.	39
15.1. Leletkörülmények.....	39
15.2. Sírleírások.....	40
15.3. Értékelés.....	40
15.4. Irodalom.....	40
16. Karancsalja-Lapostető	41
16.1. Leletkörülmények.....	41
16.2. Sírleírás.....	42
16.3. Értékelés.....	42
16.4. Irodalom.....	42
17. Karancslapujtó-Nyárvas-dűlő	42
17.1. Leletkörülmények.....	42
17.2. Sírleírások.....	43
17.3. Értékelés.....	45
17.4. Irodalom.....	45
18. Kisterenye-Bányakapitányság	45
18.1. Leletkörülmények.....	45
18.2. Sírleírás.....	45
18.3. Értékelés.....	46
18.4. Irodalom.....	46
19. Kozárd	47
19.1. Leletkörülmények.....	47
19.2. Leletleírások.....	47
19.3. Irodalom.....	48
20. Lucfalva-Kisfalud határ	48
20.1. Leletkörülmények.....	48
20.2. Leletleírások.....	48
20.3. Irodalom.....	48
21. Mohora-Madách utca 18.	49
21.1. Leletkörülmények.....	49
21.2. Sírleírások.....	49
21.3. Értékelés.....	50
21.4. Irodalom.....	51
22. Nógrádkövesd-Vasútállomás	51
22.1. Leletkörülmények.....	51
22.2. Sírleírások.....	52
22.3. Értékelés.....	54

22.4. Irodalom.....	55
23. Pásztó-Bartalos-gyűjtemény	55
23.1. Leletkörülmények.....	55
23.2. Leletleírások.....	56
23.3. Irodalom.....	57
24. Piliny-Leshegy – Horváth Ciprián–Soós Rita	57
24.1. Leletkörülmények.....	57
24.2. Sírleírások.....	57
24.3. Értékelés.....	63
24.4. Irodalom.....	65
25. Piliny-Sirmányhegy	65
25.1. Leletkörülmények.....	65
25.2. Sírleírások.....	66
25.3. Értékelés.....	88
25.4. Irodalom.....	97
26. Piliny-Flessig-gyűjtemény	97
26.1. Leletkörülmények.....	97
26.2. Leletleírások.....	97
26.3. Irodalom.....	97
27. Piliny-Nyáry-gyűjtemény	98
27.1. Leletkörülmények.....	98
27.2. Leletleírások.....	98
27.3. Irodalom.....	98
28. Piliny, Piliny környéke (?)	98
28.1. Leletkörülmények.....	98
28.2. Leletleírások.....	98
29. Rimóc-Templomdomb	100
29.1. Leletkörülmények.....	100
29.2. Leletleírások.....	101
29.3. Irodalom.....	101
30. Salgótarján	101
30.1. Leletkörülmények.....	101
30.2. Leletleírások.....	101
31. Sóshartyán-Aranyosgödör	102
31.1. Leletkörülmények.....	102
31.2. Leletleírások.....	103
31.3. Irodalom.....	103
32. Sóshartyán-Murahegy	104
32.1. Leletkörülmények.....	104
32.2. Sírleírások.....	104
32.3. Értékelés.....	105
32.4. Irodalom.....	106
33. Szalmatercs-Fehérlő-dűlő	106
33.1. Leletkörülmények.....	106
33.2. Leletleírások.....	107
33.3. Irodalom.....	107
34. Szanda-Bokák-dűlő	108
34.1. Leletkörülmények.....	108
34.2. Leletleírások.....	108
34.3. Értékelés.....	109
34.4. Irodalom.....	109
35. Szécsény-Apátipusztá	109
35.1. Leletkörülmények.....	109

35.2. Sírleírások	109
35.3. Értékelés	111
35.4. Irodalom	111
36. Szécsény-Kerekdomb	112
36.1. Leletkörülmények	112
36.2. Leletleírások	113
36.3. Értékelés	113
36.4. Irodalom	114
37. Szécsény-Öreghegy	114
37.1. Leletkörülmények	114
37.2. Leletleírások	114
37.3. Irodalom	114
38. Szécsény-Pórpátpuszta	115
38.1. Leletkörülmények	115
38.2. Leletleírások	115
38.3. Irodalom	115
39. Szécsény	115
39.1. Leletkörülmények	115
39.2. Leletleírások	115
40. Szécsény-környéke, Ipoly meder (?)	115
40.1. Leletkörülmények	115
40.2. Leletleírás	116
40.3. Irodalom	116
41. Szurdokpüspöki	116
41.1. Leletkörülmények	116
41.2. Leletleírások	117
41.3. Irodalom	117
42. Szügy-Állami Gazdaság	117
42.1. Leletkörülmények	117
42.2. Leletleírások	118
42.3. Irodalom	118
43. Vizslás-Tövises-völgy	118
43.1. Leletkörülmények	118
44. Zsúny	119
44.1. Leletkörülmények	119
44.2. Leletleírások	119
45. Galgagyörk-Meleg-völgy	120
45.1. Leletkörülmények	120
45.2. Sírleírások	120
45.3. Értékelés	122
45.4. Irodalom	123
46. Penc-Tuszkulán	124
46.1. Leletkörülmények	124
46.2. Sírleírások	124
46.3. Értékelés	127
46.4. Irodalom	127
47. Rád-Kishegy	127
47.1. Leletkörülmények	127
47.2. Sírleírások	129
47.3. Értékelés	135
47.4. Irodalom	137
48–49. Perse-Bércz	138
48–49.1. Leletkörülmények	138

48–49.2. Sírleírások	139
48–49.3. Értékelés	145
48–49.4. Irodalom	152
50–51. Nógrádsáp-Tatárka	152
50–51.1. Összefoglalás	152
52. Nőtincs-Hársas	159
52.1. Összefoglalás	159
53. Sóshartyán-Zúdótető	161
53.1. Összefoglalás	161
54. Sóshartyán-Hosszútető	162
54.1. Összefoglalás	162
55. Ismeretlen lelőhely	163
55.1. Leletkörülmények	163
55.2. Leletleírások	164
IV. NÓGRÁD MEGYE HONFOGLALÁS ÉS KORA ÁRPÁD-KORI LELETANYAGÁNAK ÉRTÉKELÉSE – Kiegészítve Galgagyörk-Meleg-völgy, Penc-Tuszkulán, Rád-Kishegy (Pest megye) és Perse-Bércz (Prša, Sl.) temetőivel	165
V. RÉGÉSZETI ADATOK NÓGRÁD MEGYE HONFOGLALÁS ÉS KORA ÁRPÁD-KORI TÖRTÉNETÉHEZ	219
V.1. Nógrád megye és a Duna–Ipoly–Tarna–Zagyva–Rákos-patak vonalával lehatárolt régió településtörténeti vázlata: 10. század	221
V.2. Nógrád megye és a Duna–Ipoly–Tarna–Zagyva–Rákos-patak vonalával lehatárolt régió településtörténeti vázlata: 10–11. század	228
V.3. Nógrád megye és a Duna–Ipoly–Tarna–Zagyva–Rákos-patak vonalával lehatárolt régió településtörténeti vázlata: 11. század	233
V.4. Adatok Nógrád megye és a Duna–Ipoly–Tarna–Zagyva–Rákos-patak vonalával lehatárolt régióból ismert korabeli temetőket használó közösségek meghatározásához	237
VI. CEMETERIES AND GRAVE GOODS OF NÓGRÁD COUNTY FROM THE AGE OF THE HUNGARIAN CONQUEST AND THE EARLY ÁRPÁDIANS	251
VII. IRODALOMJEGYZÉK	257
VIII. RÖVIDÍTÉSEK JEGYZÉKE	267
IX. KÉPEK/TÁBLÁK JEGYZÉKE	269
X. TÁBLÁK	271